

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ÜÇÜNCÜ DAİRE

NESİBE HARAN – TÜRKİYE

(Başvuru no. 28299/95)

KARAR

STRAZBURG

6 Ekim 2005

Bu karar AIHS'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen şartlarda kesinlik kazanacaktır. Ancak, şekle ilişkin değişiklik yapılabilir.

Nesibe Haran – Türkiye davasında,

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Üçüncü Daire),

Başkan B.M. ZUPANCIC,

Yargıçlar J. HEDIGAN,

C. BIRSAN,

M. TSATSA – NIKOLOVSKA,

R. JAEGER,

E. MYJER,

Geçici yargıç F. GÖLCÜKLÜ ve

Bölüm Sekreteri V. BERGER'in katılımı ile kapalı oturumda 15 Eylül 2005 tarihinde toplanmış ve anılan tarihte izleyen kararı vermiştir:

USUL

1. Dava, İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi'nin ("Sözleşme") eski 25. maddesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine, bir Türk vatandaşı olan Nesibe Haran ("başvuran") tarafından, 22 Haziran 1995 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ("Komisyon") yapılan başvurudan (no. 28299/95) kaynaklanmaktadır.

2. Başvuran, Londra'da Kürt İnsan Hakları Projesi ("KiHP")'ne bağlı bir avukat olan A. Stock, Londra'da görev yapan avukatlar M. Muller, T. Otty, J. Gordon ve Diyarbakır Barosu'na bağlı avukatlar R. Yalçındağ ve C. Aydın tarafından temsil edilmiştir. Türk Hükümeti ("Hükümet") Sözleşme kurumları huzurundaki işlemler için bir Ajan tayin etmemiştir.

3. Başvuran, özellikle, 1994 tarihinde eşinin ortadan kayboluşundan Devlet yetkililerinin sorumlu olduğunu iddia etmiştir. Başvuran, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2., 3., 5., 13., 14. ve 18. maddelerine atıfta bulunmuştur.

4. Başvuru, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11 No.'lu Protokol'ünün yürürlüğe girdiği tarih olan, 1 Kasım 1998'de iletilmiştir (11 No.'lu Protokol'ün 5 § 2. maddesi).

5. Başvuru, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Birinci Daire'sine tevzi edilmiştir (Mahkeme İç Tüzüğü'nün 52 § 1. maddesi). Bu Daire içinde davaya bakacak olan Bölüm (AİHS'nin 27 § 1. maddesi), İç Tüzük'ün 26 § 1. maddesinin gerektirdiği gibi oluşturulmuştur.

6. Türkiye adına seçilen hakim Rıza Türmen, dava heyetinden çekilmiştir (İç Tüzük 28. madde). Hükümet, dolayısıyla, heyette *ad hoc* hakim olarak yer almak üzere, Feyyaz Gölcüklü'yü tayin etmiştir (AİHS'nin 27 § 2. maddesi ve İç Tüzük 29 § 1. madde).

7. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 22 Haziran 1999 tarihli bir karar ile başvurunun kabuledilebilir olduğunu açıklamıştır.

8. 1 Kasım 2004 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Daire'lerinin yapısını değiştirmiştir (İç Tüzük 25 § 1. madde). Bu dava, yeni oluşturulmuş Üçüncü Daire'ye verilmiştir (İç Tüzük 52 § 1. madde).

9. Başvuran ve Hükümet, esaslara ilişkin görüş bildirmişlerdir (İç Tüzük 59 § 1. madde).

OLAYLAR

I. DAVA OLAYLARI

10. Başvuran 1971 doğumludur ve Diyarbakır'da ikamet etmektedir.

A. Giriş

11. İhsan Haran'ın ortadan kayboluşu sırasında mevcut olan olaylar taraflar arasında ihtilaf halindedir. Başvuran tarafından sunulduğu şekliyle olaylar aşağıda yer alan B Kısmı'nda ortaya konmaktadır(bkz. 13-22. paragraflar). Hükümet'in olaylara ilişkin görüşleri aşağıda yer alan C Kısmı'nda özetlenmiştir (bkz. 23-26. paragraflar).

12. Taraflarca sunulan ilgili belgelerin özetleri ayrı ayrı sırasıyla D (bkz. 27-29. paragraflar) ve E (bkz. 30-53. paragraflar) Kısımları'nda ortaya konmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, taraflarca sunulan belgeleri özetlerken, kişilerin adlarını bu belgelerde belirtildiği gibi kullanmıştır. Bunlar, bu kişilerin adlarının doğru yazımını yansıtmayabilirler.

B. Başvuranın olaylara ilişkin görüşleri

13. Belirsiz bir tarihte, başvuranın erkek kardeşlerinden biri ve baba tarafından olan bir kuzeni PKK'ya katılmışlardır. Sözkonusu zamanda, başvuran ve İhsan Haran, Lice Cumhuriyet Savcılığı'na gitmişler ve Cumhuriyet Savcısına, başvuranın erkek kardeşi ve kuzeninin yaptığı hiçbir şeyde en ufak bir sorumlulukları olmadıklarını ve erkek kardeşin ve kuzenin, başvuran ve İhsan Haran'ın bilgisi olmadan PKK'ya katılmış olduklarını söylemişlerdir. Cumhuriyet Savcısı, bu olaylardan dolayı İhsan Haran veya başvurana karşı herhangi türde bir dava açma niyetinde olmadığını söylemiştir. Her halükarda, İhsan Haran, ikamet ettikleri Arıklı köyüne askerler geldiği zaman ormana saklanacaktır.

14. 12 Mayıs 1994 tarihinde, köyelerinin güvenlik güçleri tarafından yıkılmasından sonra, başvuran ve eşi çocuklarıyla beraber köyelerinden Diyarbakır'a taşınmışlardır. Yetkililere yeni adreslerini vermelerinin uygun olduğunu düşünmemişlerdir.

15. 24 Aralık 1994 tarihinde, başvuranın eşi İhsan Haran, son sekiz gündür çalışmakta olduğu Diyarbakır yeraltı çarşısı inşaat alanından dönmemiştir. Başvuran ve diğer aile üyeleri bunu olağandışı bulmamışlardır çünkü ek iş olduğu zaman işte kalır ve eve dönmezdi.

16. 27 Aralık 1994 tarihinde, aynı köyden olan Fahri Hazar, başvuranın evine gelmiş ve ona, 24 Aralık 1994 sabahında, İhsan Haran'ın çalışmakta olduğu inşaat alanında üniformalı polis memurları tarafından kimlik kontrolü yapıldığını ve onların İhsan Haran'ın kimlik belgelerini kontrol ederken kendi aralarında tartışmaya başladıklarını söylemiştir. Bu tartışma yaklaşık on dakika sürmüştü ve sonra polis memurları İhsan Haran'ı götürmüşlerdir.

17. 30 Aralık 1994 tarihinde, Fahri Hazar tutuklanmış ve gözaltına alınmıştır.

18. Eşinin polis memurları tarafından tutuklandığını öğrendikten sonra, başvuran, onun yerini öğrenmek için Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'na bir dilekçe sunmaya çalışmıştır. Ancak, dilekçesini sunması, Devlet Güvenlik Mahkemesi önünde duran polis memurları tarafından engellenmiştir. Başvuran ve diğer aile üyeleri, yaklaşık bir ay boyunca Cumhuriyet Savcısı'yla görüşmeye çalışmışlar ancak başarılı olamamışlardır.

19. Başvuran, daha sonra, herhangi birinin eşini görüp görmediğini öğrenmek için birkaç hapisaneyi ziyaret etmeye başlamıştır. Başvuran, ondan isminin verilmemesini isteyen, Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde 31. Koğuştaki kalan ve başvurana İhsan Haran'ı nezarete görmüş olduğunu söyleyen bir kişiyle tanışmıştır.

20. 1 Şubat 1995 tarihinde, İhsan Haran'ın erkek kardeşleri gözaltına alınmıştır. Kendi yasal temsilcilerine verilen 7 Eylül 2004 tarihli bir ifadede, polis nezareti altında tutulurken polis memurları tarafından erkek kardeşleri İhsan Haran gibi kendilerinin de öldürüleceği şeklinde tehdit edildiklerini söylemişlerdir (bkz. aşağıda 27. paragraf).

21. 1997 yılında, başvuranın görüncesi polis memurları tarafından rahatsız edilmiştir.

22. 15 Aralık 1998 tarihinde, başvuranın yanına, polis olduğunu iddia eden bir adam gelmiştir. Adam ona yakındaki bir arabaya binmesini söylemiştir. Başvuran reddetmiştir. Adam başvuranın ailesi hakkında bilgi sahibidir ve başvurana bilgi karşılığında mali destek teklif etmiştir. 21 Aralık 1998 tarihinde, başvuran, avukatına, kendisine yeni bir kimlik kartı verilmemiş olduğunu ve evine yapılan baskınlar da dahil olmak üzere güvenlik güçlerinin verdiği rahatsızlıktan dolayı sık sık evini değiştirmeye mecbur bırakıldığını söylemiştir.

C. Hükümet'in olaylara ilişkin görüşleri

23. Başvurunun, 26 Şubat 1996 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Komisyonu tarafından Hükümet'e iletilmesine müteakiben, Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı başvuranın iddialarına yönelik bir soruşturma başlatmıştır.

24. 21 Ocak 1998 tarihinde, Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, İhsan Haran'ın polis nezaretinde ortadan kaybolduğunu gösteren bir delil olmaması dolayısıyla, ileri bir soruşturmaya gerek olmadığı kararını vermiştir (bkz. aşağıda 36. paragraf). Cumhuriyet Savcısı, 1994 yılından bu yana, Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı ve Lice Cumhuriyet Savcılığı'na yapılan hiçbir şikayet kaydı olmadığını gözlemlemiştir. İhsan Haran'ın, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü, Terörle Mücadele Şubesi ve İl Jandarma Komutanı tarafından gözaltına alınmış olduğuna yönelik hiçbir kayıt bulunmamış olduğunu kaydetmiştir. Ayrıca, İhsan Haran'ın Diyarbakır Terörle Mücadele Şubesi tarafından aranmakta olduğunu gözlemlemiştir. Başvuran, bu karara itiraz etmemiştir.

25. İhsan Haran'ın ortadan kayboluşu sırasında mevcut olan şartlara yönelik soruşturma halen, başarısızlıkla, devam etmektedir (bkz. aşağıda 38-47. paragraflar).

26. 12 Nisan 2004 tarihinde, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı'na, İhsan Haran'ın, bazı şüphelilerin ifadeleri üzerine, yasadışı bir örgütle ilişkisinden arandığını bildirmiştir. Aynı mektupta, Adalet Bakanlığına, Nesibe Haran ve İhsan Haran'ın evli olmadıkları bildirilmiştir (bkz. aşağıda 50. paragraf).

D. Başvuran tarafından sunulan ilgili yazılı deliller

1. İhsan Haran'ın erkek kardeşlerinin, avukatlarına verilmiş 7 Eylül 2004 tarihli ifadeleri

27. Seyithan Haran ve Abdullah Haran, ifadelerinde, polis memurları tarafından 1 Şubat 1995 tarihinde Diyarbakır'da tutuklanmış olduklarını öne sürmüşlerdir. Polis nezareti altında tutulurken kötü muameleye maruz kalmış olduklarını ve kendilerine erkek kardeşleri İhsan'ın gördüğü muamelenin aynısını göreceklerinin söylenmiş olduğunu iddia etmişlerdir. Kendilerine, ayrıca, suçlarını itiraf etmezlerse ortadan kaldırılacaklarının ve erkek kardeşleri İhsan'la aynı kadere katlanacaklarının söylenmiş olduğunu ileri sürmüşlerdir.

2. Türkiye İnsan Hakları Derneği'nin Mart 2004 tarihli Raporu

28. Raporun ilgili kısmının alıntıları şöyledir:

“Azad kod adlı İhsan Haran Lice’lidir. Ya bir militan ya da bir milistir. Şehrin dışına götürülmüş, sorgulanmış ve infaz edilmiştir. Davasına ilişkin bazı bilgiler: 28 Aralık 1994 tarihinde, işyerine giderken tutuklanmıştır. Eşi Nesibe Haran, Devlet Güvenlik Mahkemesi’ne tekrar tekrar gitmiş olduğunu, ancak bir yanıt almamış olduğunu belirtmiştir (Azadi, 12 Şubat 1995). Mehmet Haran, (...) yeğeni İhsan Haran’ın “ortadan kaybolmuş” olduğunu belirtmiştir (Evrensel, 26 Aralık 1995). Basındaki haberlerden sonra, Nesibe Haran şunları belirtmiştir: “Eşimin köyden Hazro’ya götürüldüğü ilk sefer 1993 yılındaydı. On üç gün boyunca nezarete kaldı. Sonradan Diyarbakır’a taşındık. Dört ay sonra, sivil kişiler onu kaçırdı. Beş ayı aşkın bir süre, devamlı olarak Cumhuriyet Savcısı’ndan bilgi talep ettim, ancak Cumhuriyet Savcısı eşimin tutuklanmış olduğunu kabul etmedi. Bir gün, eve giderken, bir kişi beni durdurdu ve konuşmak istedi. Ben karşı çıkınca, bir polis memuru olduğunu söyledi. Bana eşimin öldürülmüş olduğunu söyledi; yerini bilmiyordu ancak kimin yaptığını biliyordu. Bana birçok kişi hakkında soru sordu ve ben onları tanımadığımı söyledim. Benim onlar için çalışmamı, bir bakıma onların ajanı olmamı, istedi. İHD’ye şikayette bulundum ve beni daha fazla rahatsız etmediler.”

3. ROJTV’deki Rojname programında Abdulkadir Aygan tarafından verilen röportaja ait video kayıt bandı

29. Eski bir PKK üyesi ve iddiaya göre eski JİTEM (Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele) üyesi olan Abdulkadir Aygan, 4 Mayıs 2004 tarihinde, ROJTV’de bir röportaj vermiş ve bu röportajda, JİTEM’in, önde gelen Kürt aydınlarının yargısız infazını yürüttüğünü iddia etmiştir. Programın son kısmında, JİTEM tarafından öldürüldüğü iddia edilen diğer kişilerden oluşan bir isimler listesi sunmuştur. Abdulkadir Aygan tarafından İhsan Haran’ın adı da verilmiştir, Abdulkadir Aygan, herhangi bir detay vermeden, İhsan Haran’ın JİTEM tarafından sorgulandığını ve öldürüldüğünü belirtmiştir. Video kayıt bandının ilgili kısmının alıntıları şöyledir:

“Azad kod adlı İhsan Haran Lice’lidir. Ya bir militan ya da bir milistir. Şehrin dışına götürülmüş, sorgulanmış ve infaz edilmiştir.”

E. Hükümet tarafından sunulan ilgili yazılı deliller

1. Gözaltı raporları

30. Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü’nün 22 Ocak 1994 ve 31 Aralık 1995 tarihleri arasındaki döneme ait gözaltı raporları, İhsan Haran ismini içermemektedir.

2. İhsan Haran’ın erkek kardeşlerinin polis nezaretindeki 20 Şubat 1995 tarihli ifadeleri

31. 20 Şubat 1995 tarihinde, Abdullah Haran gözaltına alınmıştır. İfadesinin ilgili kısmının alıntısı şöyledir:

“Abdullah Haran (Mehmet Sedat Gökmen adına sahte kimlik belgeleri): Biz dokuz kardeşiz, babam inşaat alanlarında bekçi olarak çalışır, annem temizlikçidir, kardeşlerim şöyledir; İhsan Haran: 1968 doğumlu. 1993 yılından beri kırsal kesimdeki PKK faaliyetleri ile ilişkilidir. Kod adı Azat (K)’tır. Lice bölgesinde halen aktiftir.”

32. 20 Şubat 1995 tarihinde, Seyithan Haran gözaltına alınmıştır. İfadesinin ilgili kısmının alıntısı şöyledir:

“Seyithan Haran (kod adı Behzan, Refik Manay adına sahte kimlik belgeleri): Biz dokuz kardeşiz, babam inşaat alanlarında bekçi olarak çalışır, annem ev kadınıdır, kardeşlerim şöyledir; İhsan Haran: 1968 doğumlu. 1993 yılında PKK’nın kırsal kesim koluna katıldı. Kırsal kesimlerde halen aktiftir. Kod adı Azat (K)’tır.”

3. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü’nden Dışişleri Bakanlığı’na 22 Mayıs 1996 tarihli mektup

33. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, Dışişleri Bakanlığı’na, başvuranın Avrupa İnsan Hakları Komisyonu huzurundaki iddialarına yönelik bir soruşturma yürütülmüş olduğunu bildirmiştir. İhsan Haran’ın 24 Aralık 1994 ve 1 Şubat 1995 tarihleri arasında gözaltına alınmış olduğuna dair bir kayıt bulmamıştır. Ayrıca, İhsan Haran’ın arşivlerden hiçbirinde çıkmadığını bildirmiştir.

4. Başvuran ve İhsan Haran’ın Nüfus Kayıtları

34. Başvuranın nüfus kağıdına göre, başvuran bekar ve kızlık soyadı Haran’dır. On bir kardeşi vardır ve Medeni Kanun’un 290. maddesi uyarınca, 2 Ağustos 1996 tarihinde nüfusa kaydedirilen üç çocuğu vardır. Çocuklarının babasının adı İhsan olarak belirtilmektedir.

35. İhsan Haran’ın nüfus kağıdına göre, o bekar ve sekiz kardeşi vardır.

5. Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı’nın 21 Ocak 1998 tarihli kararı

36. 21 Ocak 1998 tarihinde, Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, delil yetersizliğinden dolayı ileri soruşturmaya hiçbir gerek olmadığı kararını vermiştir. Cumhuriyet Savcısı, 1994 yılından bu yana, Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı ve Lice Cumhuriyet Savcılığı’na yapılan hiçbir şikayet kaydı olmadığını gözlemlemiştir. İhsan Haran’ın, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü, Terörle Mücadele Şubesi ve İl Jandarma Komutanı tarafından gözaltına alınmış olduğuna yönelik hiçbir kayıt bulunmamış olduğunu kaydetmiştir. Ayrıca, İhsan Haran’ın Diyarbakır Terörle Mücadele Şubesi tarafından arandığını gözlemlemiştir.

6. Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı’ndan Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı’na 3 Nisan 2000 tarihli mektup

37. Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı, Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı’na, İhsan Haran’ın, N.Z.’nin Devlet Güvenlik Mahkemesi huzurundaki ifadeleri üzerine, PKK adındaki yasadışı örgüte üye olma şüphesi üzerine arandığını

bildirmiştir. İhsan Haran'ın ortadan kaybolmuş veya gözaltına alınmış olduğunu gösteren hiçbir bilgi veya belgenin olmadığını ileri sürmüştür.

7. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma

38. 16 Ekim 2000 tarihinde, Cumhuriyet Savcılığı, Diyarbakır Belediyesi'nden, 1994 tarihinde Diyarbakır yeraltı çarşısının inşaatıyla ilişkili şirketlerin isimlerini kendisi için bulmasını talep etmiştir. 30 Ekim 2000 tarihinde, Diyarbakır Belediyesi, talep edilen bilgiyi göndermiştir.

39. 27 Ekim 2000 tarihinde, Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na, İhsan Haran'ın ortadan kayboluşuna yönelik soruşturmanın devam etmekte olduğunu bildirmiştir.

40. 23 Mart 2000 tarihinde, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü, 1994-1995 yıllarına ait gözaltı kayıtlarını sunmuştur.

41. 29 Şubat 2000 tarihinde, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, Nesibe Haran'ın, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na, eşinin polis nezaretinde ortadan kaybolmuş olduğunu, iki görgü tanığı olduğunu ve Cumhuriyet Savcılığı'na şikayette bulunmasının polis tarafından engellenmiş olduğunu iddia eden bir başvuru yapmış olduğunu belirtmiştir. Buna göre, Lice Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, aşağıda belirtilen soruşturmaları yürütmesini emretmiştir:

- (a) Eşinin ortadan kayboluşuna ait şikayeti hakkında Nesibe Haran'ın ifadesini almak;
- (b) Başvurandan, görgü tanıklarının adlarını vermesini ve tanıkların kimliklerini ve açık adreslerini belirlemesini talep etmek;
- (c) Polisin, Cumhuriyet Savcılığı'na şikayette bulunmasına engel olmuş olduğuna ilişkin şikayeti hakkında Nesibe Haran'ın ifadesini almak;
- (d) Başvurandan, yukarıda belirtilen olayın muhtemel görgü tanıklarının adlarını vermesini talep etmek;
- (e) Başvurandan, nereye şikayette bulunmaya çalışmış olduğunu ve bunu yapmasının engellendiğini aydınlatmasını talep etmek.

42. 21 Aralık 2001 tarihinde, Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı, Lice Nüfus Müdürlüğü'nden, Nesibe Haran'ın nüfus kayıtlarını talep etmiştir.

43. 15 Mayıs 2001 tarihinde, Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı, Lice Cumhuriyet Savcılığı'ndan, eşinin ortadan kayboluşu hakkında ifadelerini almak için, başvuranın yerini tespit etmesini talep etmiştir. Ayrıca, başvuranın köyünde bulunmaması durumunda, yeni adresinin yetkililere kaydedilip edilmediği üzerine bir araştırma talep etmiştir. Son olarak, Lice Cumhuriyet Savcılığı'ndan, başvuranın yakın akrabalarının adreslerini tespit etmesini istemiştir.

44. 21 Kasım 2002 tarihinde, Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nden, 1994 ve 1995 tarihleri arasında üç inşaat şirketi tarafından çalıştırılan işçilerin isimlerini bulmasını talep etmiştir.

45. 29 Ocak 2003 ve 25 Eylül 2003 tarihlerinde, Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na, İhsan Haran'ın ortadan kayboluşuna ilişkin soruşturmanın devam etmekte olduğunu bildirmiştir.

46. 1 Aralık 2003 tarihinde, Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na, Diyarbakır Trafik Tescil Şubesi, Devlet Hastanesi, Diyarbakır Tapu Müdürlüğü, ve Diyarbakır Nüfus Müdürlüğü, Lice Nüfus Müdürlüğü ve Lice Tapu Müdürlüğü'nün İhsan Haran'ın 1 Aralık 1994'ten beri herhangi bir eylem gerçekleştirip gerçekleştirmediğine dair yanıtını hala beklediklerini bildirmiştir.

47.3 Ocak 2004 tarihinde, Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na, İhsan Haran'ın idari merciler huzurunda 1 Şubat'tan önce herhangi bir idari eylem gerçekleştirip gerçekleştirmediğine dair Lice Tapu Müdürlüğü'nden halen yanıt beklediklerini bildirmiştir.

8. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Lice Jandarma Komutanlığı'na yazdığı 21 Haziran 2001 tarihli yazı

48. Cumhuriyet Savcısı, Lice Jandarma Komutanlığı'na, en kısa sürede, ifadesi alınmak üzere müşteki Nesibe Haran'ı Cumhuriyet Savcılığı'na getirmesini talep etmiştir. Açık adresi "Arıklı Köyü" olarak belirtilmiştir.

9. Mehmet Ali Kızıl ve Bünyamin Keskin'in Cumhuriyet Savcılığı huzurunda 13 Aralık 2002 tarihinde verdikleri ifade

49. Her iki tanık, 15 Aralık 1994 ve 2 Ocak 1995 tarihleri arasında, Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde gözaltında tutulduklarını ve o sırada İhsan Baran adlı bir şahsı görmediklerini ve tanımadıklarını teyit etmişlerdir.

10. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 12 Nisan 2004 tarihli yazısı

50. Emniyet Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı'na, PKK/KONTRA-GEL' yönelik bir operasyon sırasında yakalanan on yedi şüphelinin ifadesinde İhsan Haran'ın adının geçtiğini ve dolayısıyla, o sırada arandığını bildirmiştir. Ayrıca, İhsan Haran'ın gözaltında görünmesine karşın, erkek kardeşlerinin 20 Şubat 1995 tarihinde Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nde verdikleri ifadelerde, kendisinin 1993 yılında PKK'ya katıldığını ve Azad kod adıyla faaliyetlerine devam ettiğini belirtmişlerdir. Son olarak, Diyarbakır Nüfus Müdürlüğü Doğum Kayıtlarına göre, İhsan Haran ve Nesime Haran'ın evli olmadığını ifade etmişlerdir.

11. İhsan Haran'ın erkek kardeşlerine yönelik cezai yargılama dahilinde Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde 20 Mart 1995 ve 16 Haziran 1996 tarihleri arasında yapılan duruşmaların tutanakları

51. Seyithan Haran, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde, gözaltındayken zorla ifadesinin alındığını, Abdullah Haran ise, kendisine mahkemede okunan ifadenin polis gözaltında verdiği ifade olmadığını iddia etmiştir.

52. İhsan Haran'ın erkek kardeşleri, Arıklı Köyü'nden Fahri Hazar isimli bir şahıs dahil olmak üzere, diğer sekiz sanıkla birlikte Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde

yargılanmışlardır. Seyithan Haran ve Abdullah Haran, 16 Haziran 1996 tarihinde hüküm giymiş ve üç yıl dokuz ay hapis cezasına çarptırılmıştır.

12. Eylül 1994 ile Nisan 1995 tarihleri arasında RE-HA İnşaat Şirketi'nde çalışan işçilerin listesi

53. RE-HA İnşaat Şirketi'nde çalışan işçilerin listesinde İhsan Haran'ın ismi bulunmamaktadır.

II.İLGİLİ İÇ HUKUK

54. İlgili iç hukuk ve uygulaması için, AİHM, *Ülkü Ekinci – Türkiye* (no. 27602/95, §§ 111-118, 16 Temmuz 2002) ve *Tepe – Türkiye* (no. 27244/95, §§ 115-122, 9 Mayıs 2003) davalara atıfta bulunur.

HUKUK

I.HÜKÜMET'İN ÖN İTİRAZI

A.Ulusal hukuk yollarının tüketilmemesi

55.Kabuledilebilirlik kararından sonra, Hükümet'in AİHM'ye ilettiği ek görüşlerde, Hükümet, başvuranın ulusal hukuk yollarını tüketmediği üzerinde durmuştur. Bu bağlamda, Hükümet, bilhassa medeni hukuk yolları olmak üzere, faydalanılabilecek hukuk yollarına değinmiştir. Hükümet, başvuranın İhsan Haran'ın kaybolmasını yetkililere hiç bildirmediğine ve yine başvuranın Cumhuriyet Savcısı'nın 21 Ocak 1998 tarihli kararına itiraz etmediğine işaret etmiştir.

56. AİHM, bu konunun kabuledilebilirlik kararında ele alındığını not ederek tekrar incelenmesinin gerekli olmadığı kanısına varmıştır. Dolayısıyla, Hükümet'in ön itirazını reddeder.

B.Mağdur statüsünün bulunmaması

57. 11 Ağustos 2004 tarihinde başvuran tarafından gönderilen yazıya cevaben (bkz. 62. paragraf), Hükümet, 26 Kasım 2004 tarihli yazısında şunu belirtmiştir:

“Başvuran, kendi adının ve İhsan Haran'ın adının aile kayıtlarında aynı sayfada olması gerektiğini ifade etmiştir. Hükümet, başvuranın ve İhsan Haran'ın adının evli olmadıkları için ayrı sayfalarda yer aldığını AİHM'nin dikkatine sunar.”

58. AİHM, bu olgunun, başvuranın mağdur statüsünü kendisinden almadığına işaret eder (bkz. örneğin, *Ceyhan Demir ve Diğerleri – Türkiye*, no. 34491/97, §§ 81-85, 13 Ocak 2005). Taraflarca yapılan herhangi bir açıklama olmadığından, AİHM, başvuranın İhsan Haran'la olan ilişkisinin niteliği hakkında spekülasyon yapamaz. Ancak, Hükümet aksi doğrultuda herhangi bir argüman sunmadığından, AİHM, başvuranın en azından İhsan Haran'ın partneri ve kendisinden üç çocuğu olduğunu göz ardı edemez (bkz 34. paragraf).

59. Buna göre, AİHM, İhsan Haran'ın partneri olarak başvuranın, partnerinin kaybolması gibi trajik bir olayın mağduru olduğunu meşru olarak iddia edebileceği kanısındadır. Dolayısıyla, Hükümet'in itirazının reddedilmesi gereklidir.

II.AİHS'İNİN 2. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

60. Başvuran, kocasının, hayatı tehdit eden şartlarda, Devlet görevlileri tarafından gizlice tutuklu bulundurulduğu ve ulusal hukukun yaşam hakkına ilişkin yeterince koruma sağlamadığı şeklinde temel bir risk bulunduğunu iddia etmiştir. AİHS'nin 2. maddesine atıfta bulunmuştur; sözkonusu madde şöyledir:

“1. Herkesin yaşam hakkı yasanın koruması altındadır. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez.

2. Öldürme, aşağıdaki durumlardan birinde kuvvete başvurmanın kesin zorunluluk haline gelmesi sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlali suretiyle yapılmış sayılmaz:

- a) Bir kimsenin yasadışı şiddete karşı korunması için;
- b) Usulüne uygun olarak yakalamak için veya usulüne uygun olarak tutuklu bulunan bir kişinin kaçmasını önlemek için;
- c) Ayaklanma veya isyanın, yasaya uygun olarak bastırılması için.”

A.Tarafların görüşleri

1. Başvuran

61. Başvuran, kocasının kaybolmasından Devlet'in sorumlu olduğunu, zira köyden bir şahsın kocasının polisler tarafından gözaltına alındığını kendisine söylediğini ifade etmiştir. Ayrıca, kendisi ve ailesinin hapisaneye ziyarete gitmeye başladığında başka bir görgü tanığının, kocasının tutuklu olduğunu söylediğini iddia etmiştir. Bir şahsı tutuklamış olmanın inkar edilmesinin kaybolmanın bir parçası olduğunu ve buna ilişkin şikayetin, kapsamlı, etkili ve objektif bir soruşturma yapılmasını gerektirdiğini belirtmiştir. Başvuran, kocasına ilişkin olarak bunun yapılmadığını iddia etmiştir. Bu açıdan, AİHM'nin, kaybolan şahısların, aksi iddialara rağmen, Devlet tarafından tutuklandığına dair güçlü kanıtlar bulunduğu içtihadına atıfta bulunmuştur.

62. Başvuran, 11 Ağustos 2004 tarihli yazısında, Hükümet'in, kocasının kaybolmasına yönelik herhangi bir anlamlı soruşturma yapmadığını ve davaya ilişkin belgelerin, çoğunlukla Devlet makamları ve ilgili birimler arasındaki yazışmalar olduğunu tekrarlamıştır. Ayrıca, doğum kayıtlarının kendisini ve İhsan Haran'ın birlikte bir sayfa üzerinde göstermediğini ve bunun doğru olmadığını, zira kendisi ve kaybolan kocasının evli olduklarını ifade etmiştir.

2. Hükümet

63. Hükümet, başvuranın iddialarını ilgili makamların dikkatine sunmadığını ve makamların İhsan Haran'ın kaybolmasından ancak 5 Mart 1996 tarihli başvurunun kendilerine bildirilmesinden, yani iddia edilen kaybolma olayından iki yıl sonra, haberdar olduklarını öne sürmüştür. Hükümet, iddia edilen tanıkların varlığından haberdar olmadıklarını ve kimliklerinin kendilerine bildirilmediğini ileri sürmüştür. Hükümet, başvuranın Cumhuriyet Savcısı'nın 21 Ocak 1998 tarihli kararına itiraz etmemesinin, bir kez

daha, başvuranın faydalanabileceği iç hukuk yollarını tüketme isteğinin olmadığını gösterdiğine işaret etmiştir. Hükümet, başvuranın bu başlık altında iddialarına ilişkin olarak herhangi bir kanıt sunmadığını ve Hükümet'in, başvuranın adresini bilmemesinden dolayı, kocasının halen kayıp olup olmadığını doğrulamanın imkansız olduğunu öne sürmüştür.

B.AİHM'nin değerlendirmesi

1.İhsan Haran'ın kaybolması

64.AİHM, AİHS'nin yaşam hakkını teminat altına alan 2. maddesinin, AİHS'nin en temel maddelerinden birisini teşkil ettiğini ve AİHS'nin 3. maddesi ile birlikte, Avrupa Konseyi'ni oluşturan demokratik toplumların en temel değerlerinden birini muhafaza ettiğini tekrarlar (bkz. diğerlerinin yanı sıra, *Çakıcı – Türkiye* [BD], no. 23657/94, § 86, AİHM, 1999-IV ve *Finacune – İngiltere*, no. 29178/95, § 67-71, AİHM 2003-VIII). 2. madde ile teminat altına alınan yaşam hakkının korunmasının ehemmiyeti çerçevesinde, AİHM'nin, yalnızca Devlet görevlilerinin davranışlarını değil aynı zamanda bütün koşulları dikkate alarak, yaşam hakkının elden alınmasını azami titizliğe tabi tutması gereklidir (bkz diğerlerinin yanı sıra *Orhan – Türkiye*, no. 25656/94, § 326, 18 Haziran 2002).

65. AİHM, bu davada sunulan yazılı kanıtlar çerçevesinde, özellikle Hükümet'in bu davada yapılan adli soruşturmalara ilişkin sunduğu belgeler ve tarafların yazılı görüşleri olmak üzere, ortaya çıkan konuları inceleyecektir. Ayrıca, AİHM, AİHS'nin amacı çerçevesinde gerekli olan kanıt standardının, "hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde" ilke olduğunu ve bu tür bir kanıtın, yeterince güçlü, açık ve birbiriyle uyumlu çıkarımlardan veya benzeri çürütülmemiş maddi karinelere elde edilebileceğini tekrarlar (bkz, *mutatis mutandis*, *İrlanda – İngiltere*, 18 Ocak 1978 kararı, Seri A no. 25, ss. 64-65, §§ 160-161 ve yukarıda anılan *Ülkü Ekinci*, §§ 141-142).

66. AİHM, başvuranın, İhsan Haran'ın kaybolmasına sebep olan koşullara ilişkin iddialarının, görgü tanığı olduğu ileri sürülen Fahri Hazar'ın anlattıklarına dayandığını gözlemler. Ancak, başvuran, Hazar'ın ifadesini AİHM'ye iletmemiştir. Kocasının gözaltında görüldüğüne ilişkin iddiayla ilgili olarak, başvuran, kimliği AİHM'ye bildirilmeyen tanığın ifadesini de iletmemiştir. Bunun ötesinde, AİHM, İhsan Haran'ın erkek kardeşlerinin ifadelerini güvenilir bulmamaktadır (bkz. 27. paragraf), zira bu bilgi, 27 Eylül 2004'e kadar ne yerel makamlara ne de AİHM'ye sunulmuştur. Buna göre, başvuranın, İhsan Haran'ın kaybolmasının Devlet görevlileri tarafından organize edildiği iddiası, somut kanıtlara değil, söylentilere dayanmaktadır.

67. Aygan'ın ROJTV'de, 24 Mayıs 2004 tarihinde, JITEM'in yargısız infazlara karıştığından ve İhsan Haran'ın da kurbanlardan birisi olduğundan bahsettiği açıklamalarına ilişkin olarak, AİHM, sözkonusu açıklamanın, İhsan Haran hakkında yukarıda anlatılanların dışında (29. paragraf) herhangi bir detay veya tarih içermediğini not eder. Dolayısıyla, AİHM, sınanmamış ve ikinci derecede kanıt olduğundan, buna herhangi belirleyici bir önem atfetmeyecektir (bkz. *Issa ve Diğerleri – Türkiye*, no. 31821/96, § 79, 16 Kasım 2004).

68. Yukarıda anlatılanlar ışığında, AİHM, İhsan Haran'ın kayb olduğu gerçek koşulların bir spekülasyon konusu olduğunu ve buna göre, hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde, İhsan Haran'ın, başvuranın iddia ettiği gibi, Devlet görevlilerinin suç ortaklığı ile gizlice tutuklandığı ve öldürüldüğü sonucuna varmak için yeterli kanıtsal temel bulunmadığı kanısındadır.

69. Dolayısıyla, AİHS'nin 2. maddesi bu bağlamda ihlal edilmemiştir.

2. Soruşturmanın yetersizliği iddiası

70. AİHM, 2. madde bağlamında yaşam hakkının korunması yükümlülüğünün, Devlet'in 1. madde çerçevesinde "yetkisi dahilindeki herkese AİHS'de tanımlanan hak ve özgürlükleri tanıma" şeklindeki genel görevinin, bireyler güç kullanımı sebebiyle öldürüldüklerinde etkili bir resmi soruşturma yapılmasını gerektirdiğini hatırlatır (bkz. *mutatis mutandis, McCann ve Diğerleri – İngiltere*, 27 Eylül 1995 kararı, Seri A, 324, s. 49, § 161). Bu yükümlülük, öldürmenin bir Devlet görevlisi tarafından yapıldığının belirlendiği davalarda sınırlı değildir. Aynı şekilde, merhumun ailesinden bireylerin ya da başkalarının öldürmeyle ilgili olarak yetkili mercie resmi şikayette bulunup bulunmaması da belirleyici değildir. Mercilere yalnızca başvuranın kocasının öldürüldüğünün haber verilmesi gerçeği, *ipso facto*, 2. madde kapsamında ölümü çevreleyen koşullara yönelik etkili bir soruşturma yapma yükümlülüğü doğurmuştur (bkz. *Tanrikulu – Türkiye [BD]*, no. 23763/94, §§ 101 ve 103, AİHM 1999-IV).

71. AİHM, ayrıca, Sözleşmeciler Devletlere 2 § 1. madde ile getirilen kesin yükümlülüğün, yaşam hakkının kanunla korunmasını gerektirdiğine işaret eder. Bu, Devletlerin, en azından, yaşamın elden alınmasını yasaklayan bir hukuk çerçevesi sağlamak ve bu yasakları yürürlüğe koymak için gerekli yapıyı sunmak, buna dahil olarak ihlalleri soruşturma ve önlemek sorumluluğu olan bir polis gücü bulundurma yükümlülüğü vardır (bkz. *Osman – İngiltere*, 28 Ekim 1998 kararı, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VIII, s. 3159, § 115). Ancak, bu kesin yükümlülük, bir Devlet'e, ölümcül saldırıların faillerini saptamak ve kovuşturmakta mutlaka başarılı olması şartını yüklemeyiz.

72. Bu bağlamda, AİHM, bir soruşturmanın etkinliğinin asgari sınırını karşılayan titizliğin niteliği ve derecesinin, her davanın kendi koşullarına bağlı olduğunu tekrarlar. Bunun, ilgili tüm kanıtlar temelinde ve soruşturmaya ilişkin uygulama realiteleri dikkate alınarak değerlendirilmesi gereklidir (bkz. *Velikova – Bulgaristan*, no. 41488/98, § 80, AİHM 2000-VI ve yukarıda anılan *Ülkü Ekinci*, § 144).

73. Bu bağlamda, bir ivedilik ve makul süratlilik gerekliliği de bulunmaktadır (*Yaşa – Türkiye*, 2 Eylül 1998 kararı, *Reports* 1998-VI, §§ 102-04; yukarıda anılan *Çakıcı*, §§ 80-87 ve 106, yukarıda anılan *Tanrikulu*, § 109, ve *Mahmut Kaya – Türkiye*, no. 22535/93, §§ 106-07, AİHM 2000-III). Belirli bir durumda, bir soruşturmada ilerlemeyi engelleyebilecek zorlukların olabileceği kabul edilmelidir. Ancak, yetkililerin, bir ölümcül güç kullanımını veya bir kaybolma olayını soruşturmadaki süratliliği, genel olarak, kamunun hukukun üstünlüğüne olan güvenini muhafaza etmede ve kanunsuz fiillere karışma veya bu tür fiillere tolerans gösterme görüntüsünü önlemede esas olduğu düşünülebilir (bkz. genel olarak *McKerr – İngiltere*, no. 28883/95, §§ 108-15, AİHM 2001-III, ve *Avşar – Türkiye*, no. 25657/94, §§ 390-395, AİHM 2001-VII (bölümler)).

74. Bu davada, AİHM, İhsan Haran'ın öldürüldüğüne dair hiçbir kanıt bulunmadığını not eder. Ancak, yukarıda bahsedilen usuli yükümlülükler, Devlet görevlilerinin ölümcül güç kullanmasından kaynaklanan kasti öldürme vakalarına kadar uzanır ancak bunlarla sınırlı değildir. AİHM, bu yükümlülüklerin, bir bireyin, hayatı tehdit ettiği düşünülebilecek koşullarda kaybolmasına ilişkin davalar için de geçerli olduğu kansındadır. Bu bağlamda, yetkililerin, PKK ile ilişkisi olduğunu düşündükleri bir bireyin kaybolmasının ve kayıtsız

tutuklanmasının, 1993'te Türkiye'nin güneydoğusundaki durumun genel koşullar çerçevesinde hayatı tehdit ettiği düşünülebilir (bkz Timurtaş – Türkiye, no. 23531/94, § 85, AİHM 2000-VI). İncelenmesine karar verdiği ve 1994'te meydana gelmiş olan kaybolma olaylarını içeren davaları dikkate alarak AİHM, bu genel koşulların sözkonusu yılda da devam ettiği sonucuna varmıştır (bkz. örneğin, *Çiçek – Türkiye*, no. 25704, 27 Şubat 2001; *İrfan Bilgin – Türkiye*, no. 25659/94, AİHM 2001-VIII; yukarıda anılan *Orhan; İpek – Türkiye*, no. 25760/94, AİHM 2004-...). Ayrıca, kesin tarihin AİHM tarafından belirlenememesi gerçeğine rağmen, yetkililerin gerçekten İhsan Haran'ın PKK ile bağlantısı olduğundan süphelendiği görülmektedir (bkz 36-37 ve 50. paragraflar). Bu şartlarda, AİHM, İhsan Haran'ın kaybolmasının, hayatı tehdit ettiğinin düşünülebileceği kanısındadır. Bu bağlamda, kaybolan kişiye dair herhangi bir haberin alınmadığı ne kadar çok zaman geçerse, o kişinin öldüğü ihtimali o kadar artmaktadır (bkz. *Tahsin Acar – Türkiye [BD]*, no. 26307/95, § 226, AİHM 2004-...).

75. AİHM, başvuranın iddialarına yönelik soruşturmanın, başvurunun Hükümet'e bildirilmesinden sonra, yani olaylardan iki yıl sonra, başladığını not eder. Ayrıca, AİHM, bu soruşturmanın, Cumhuriyet Savcısı'nın kanıt yetersizliğinden dolayı ileri soruşturma yapılmasının gerekli olmadığına dair 21 Ocak 1998 tarihli tespitinin yer aldığı kararıyla sonuçlandığını gözlemler. Ancak, dava dosyasından, İhsan Haran'ın kaybolmasına ilişkin resmi araştırmaların halen herhangi bir başarı elde edilmeksizin devam ettiği de görülmektedir.

76. Bu bağlamda, AİHM, başvuranın veya İhsan Haran'ın ailesinden herhangi bir bireyin sürmekte olan soruşturmalara katılmak istememesi karşısında şaşkınlığa uğramıştır. İhsan Haran'ın 1994'te kaybolmasından bu yana, başvuran tarafından, kendisinin veya ailesinden başka bir ferdin, İhsan Haran'ın kaybolmasına ilişkin soruşturmanın durumunu sorgular nitelikte herhangi bir adım atıldığını gösteren hiçbir kanıt sunulmamıştır. Bu bağlamda, AİHM, başvuranın, Cumhuriyet Savcısı'nın 21 Ocak 1998 tarihli kararına itiraz etmediğini not eder. Aynı şekilde, soruşturma ile ilgili olarak, hiçbir yerel merciden bilgi talebinde bulunmamıştır. AİHM özellikle, Diyarbakır'daki yeni adresini yetkili makamlara bildirmeyen başvuranın, yerel makamların kendisini bulmasını ve dolayısıyla, olaylara ilişkin ifadesini almasını zorlaştırdığını gözlemlemiştir. AİHM, yerel makamların sözkonusu işbirliği eksikliğinin, İhsan Haran'ın ortadan kaybolmasına ilişkin koşulların soruşturulmasını olumsuz yönde etkilediğinin kabul edilmesi gerektiği kanısındadır.

77. Ancak, başvuranın tutumu, yerel makamları, soruşturmanın uygulanabilir gerçeklerinin sınırı içerisinde ortadan kaybolmaya ilişkin koşulları soruşturma yükümlülüklerini yerine getirmekten alıkoymaz. Sözkonusu davada AİHM, soruşturmanın yürütülmesinde dikkat çekici ihmaller olduğu kanısındadır. Bu bağlamda AİHM, Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı tarafından yürütülen başlangıç soruşturmasının, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nün gözaltı kayıtlarını kontrol etmekten ibaret olduğunu gözlemlemiştir (bkz. paragraf 36) ve 29 Şubat 2000 ve 15 Mayıs 2001 tarihlerinden önce Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı, başvuran ve diğer aile mensuplarının ifadelerini almaya çalışmamıştır (bkz. paragraflar 41 ve 43). AİHM sözkonusu tarihlerden önce almalarının, ortadan kaybolma iddiasına ilişkin bir soruşturmada makul bir başlangıç noktası olmuş olacağı kanısındadır. AİHM özellikle, Devlet'in tam yetkisi altında, 1996 senesinde İhsan Haran'ın hapis cezasına mahkum edilen erkek kardeşlerinin ifadelerinin ne sebeple alınmadığı hususunda bir sonuca varamamıştır (bkz. paragraf 52). Ayrıca AİHM, görgü tanıklarından birinin kimliği hiçbir zaman kendilerine açıklanmadığı halde, başvuranın ifadesine göre 24 Aralık 1994 tarihinde İhsan Haran'ın polis memurları tarafından yakalanmasına görgü tanıklığı ettiği iddia edilen

Fahri Hazar'ın farkında olduklarını gözlemlemiştir. Hükümet tarafından sunulan dokümanlar, sözkonusu kişinin de hiçbir zaman yetkili makamlar tarafından dinlenmediğini göstermektedir.

78. Yukarıda kaydedilenler ışığında AİHM, yerel makamların İhsan Haran'ın ortadan kaybolmasına ilişkin koşullar hususunda yeterli ve etkin bir soruşturma yapmadıkları kanısındadır. Sonuç olarak, Devlet'in 2. madde uyarınca yaşam hakkını koruma yükümlülüğü ihlal edilmiştir.

3. Yaşam hakkının korunmasının yerel hukukta ihmal edildiği iddiası

79. Tarafların görüşlerini inceleyen AİHM, İhsan Haran'ın ortadan kaybolmasına ilişkin koşullar ışığında ulaştığı sonuçları ve yetkili makamların, etkin bir soruşturma yürütmeyerek AİHS'nin 2. maddesini ihlal etmiş olduklarını değerlendirmiş ve sözkonusu dava koşulları altında sözkonusu esasa ilişkin ayrı bir karar vermesinin gerekli olmadığı sonucuna varmıştır.

III. AİHS'İN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

80. Başvuran, eşinin akibetinin ortaya çıkarılmaması karşısındaki üzüntüsünün, insanlık dışı ve küçük düşürücü muamele ve aşağıda kaydedilen 3. maddenin ihlali anlamına geldiği hususunda şikayette bulunmuştur:

“Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz.”

81. Hükümet, başvuranın iddialarının olaylara dayanan temellerini yadsımanın ötesinde, 3. maddeye dayanarak yapılan şikayet ile özel olarak ilgilenmemiştir.

82. AİHM, bir aile mensubunun mağdur olup olmamasının, kendisine ve akrabalarına sıkıntı veren ve insan haklarını ciddi şekilde ihlal eden özel unsurların varlığına bağlı olduğunu hatırlatır (bkz. *Çakıcı*, yukarıda kaydedilen, § 98). İlgili unsurlar, aile bağlarının güçlülüğünü, aile mensubunun sözkonusu olaylara tanık olma derecesini, aile mensuplarının ortadan kaybolan kişi hakkında bilgi edinme çabalarına dahil oluşunu ve yetkili makamların, sözkonusu soruşturmalara cevap verme biçimini kapsayacaktır. AİHM ayrıca, bu tür bir ihlalin esasının, aile mensubunun ortadan kaybolmasına dayanmaktan çok duruma dikkatleri çekildiğinde yetkili makamların tepki ve tutumlarıyla ilgili olduğunu vurgulamıştır (bkz. *Orhan*, § 358).

83. Sözkonusu davada AİHM, başvuranın mevcut olmadığını ve İhsan Haran'ın ortadan kaybolmasına yol açtığı iddia edilen olaylara tanıklık etmediğini gözlemlemiştir. Ayrıca, İhsan Haran'ın akibetini öğrenmek için de soruşturmalarda bulunmamış ya da dilekçeler vermemiştir (bkz. *Akdeniz ve Diğerleri/Türkiye*, no. 23954/94, § 102, 31 Mayıs 2001, *Çakıcı*, § 99, *a contrario*, *Orhan*, § 359). Bu bağlamda AİHM, başvuranın İhsan Haran'ın ortadan kaybolmasına ilişkin devam etmekte olan soruşturmalara dahil olduğunu kanıtlayamadığını hatırlatır.

84. Yukarıda kaydedilenleri gözönüne alan AİHM, devam etmekte olan ve uzayan süre boyunca başvuranın yaşadığı belirsizlik, sıkıntı çekmesine neden olmuş olsa da, sözkonusu dava koşulları altında ve dava dosyası ışığında, çektiği sıkıntının, mağdurun yakınlarının ciddi bir insan hakları ihlaline maruz bırakılmasına neden olduğu kabul edilen duygusal sıkıntıdan farklı bir boyuta ve karaktere ulaştığı sonucuna varılamayacağı

kanısındadır. Dolayısıyla, AİHM, AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edilmemiş olduğu kanısındadır.

III. AİHS'NİN 5. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

85. İddialarını AİHS'nin 5. maddesine dayandıran başvuran, eşinin, özgürlük ve güvenlik hakkını teminat altına alan sözkonusu maddenin 1. ila 5. paragraflarında öngörülen ihtiyatların tamamen gözardı edilerek tutuklandığını ileri sürmüştür. 5. madde aşağıda kaydedilmiştir:

“1. Herkesin kişi özgürlüğüne ve güvenliğine hakkı vardır. Aşağıda belirtilen haller ve yasada belirlenen yollar dışında hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz,

a) Kişinin yetkili mahkeme tarafından mahkum edilmesi üzerine usulüne uygun olarak hapsedilmesi;

b) Bir mahkeme tarafından, yasaya uygun olarak, verilen bir karara riayetsizlikten dolayı veya yasanın koyduğu bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak için usulüne uygun olarak yakalanması veya tutulu durumda bulundurulması,

c) Bir suç işlediği hakkında geçerli şüphe bulunan veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olmak zorunluluğu inancını doğuran makul nedenlerin bulunması dolayısıyla, bir kimsenin yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulu durumda bulundurulması,

d) Bir küçüğün gözetim altında eğitimi için usulüne uygun olarak verilmiş bir karar gereği tutulu durumda bulundurulması veya kendisinin yetkili merci önüne çıkarılması için usulüne uygun olarak tutulu durumda bulundurulması,

e) Bulaşıcı hastalık yayabilecek bir kimsenin, bir akıl hastasının, bir alkoliğin, uyuşturucu madde bağımlısı bir kişinin veya bir serserinin usulüne uygun olarak tutulu durumda bulundurulması,

f) Bir kişinin usulüne aykırı surette ülkeye girmekten alı konmasını veya kendisi hakkında sınır dışı etme ya da geriverme işleminin yürütülmekte olması nedeniyle usulüne uygun olarak yakalanması veya tutulu durumda bulundurulması,

2. Yakalanan her kişiye, yakalama nedenleri ve kendisine yöneltilen her türlü suçlama en kısa zamanda ve anladığı bir dille bildirilir.

3. Bu maddenin 1.c fıkrasında öngörülen koşullara uyarınca yakalanan veya tutulu durumda bulunan herkes hemen bir yargıç veya adli görev yapmaya yasayla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılır; kendisinin makul bir süre içinde yargılanmaya veya adli kovuşturma sırasında serbest bırakılmaya hakkı vardır. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminata bağlanabilir.

4. Yakalama veya tutuklu durumda bulunma nedeniyle özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, özgürlük kısıtlamasının yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar vermesi ve yasaya aykırı görülmesi halinde kendisini serbest bırakması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.

5. Bu madde hükümlerine aykırı olarak yapılmış bir yakalama veya tutulu kalma işleminin mağduru olan herkesin tazminat istemeye hakkı vardır.”

86. Hükümet, başvuranın iddialarının olaylara dayanan temelini yadsımanın ötesinde, 5. maddeye dayanan şikayet ile özel olarak ilgilenmemiştir.

87. AİHM, herhangi bir Devlet yetkilisi ya da Devlet adına görev yapmakta olan bir kişinin, İhsan Haran'ın iddia edilen kaçırılması ile ilgisi bulunduğu, makul şüphenin ötesinde, tespit edilmiş olmadığına ilişkin yukarıda kaydedilen bulgusuna değinmektedir (bkz. paragraf 69). Sonuç olarak, başvuran tarafından iddia edildiği gibi sözkonusu maddenin ihlal edildiği sonucuna varmak için olaylara dayanan bir gerekçe bulunmamaktadır.

88. Dolayısıyla AİHM, AİHS'nin 5. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna varmıştır.

V. AİHS'NİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

89. Başvuran, huzurunda başarıya ulaşması umudu ile yukarıda kaydedilen şikayetlerde bulunulabilecek bağımsız bir makam hususunda şikayette bulunmuştur. Bu şikayetini, AİHS'nin aşağıda kaydedilen 13. maddesine dayandırmıştır:

“Bu Sözleşme’de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kimseler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabileme hakkına sahiptir.”

90. Her iki taraf da AİHS'nin 13. maddesine dayanarak belirli bir görüş belirtmemiştir. Ancak, iç hukuk yollarının etkinliğine ilişkin uzun iddialarda bulunmuşlardır. Bu bakımdan, başvuran özellikle, DGM Cumhuriyet Savcısı'na dilekçe sunma çabasında bulunduğunu, ancak polisin, kendisinin Cumhuriyet Savcısı'nı görmesini engellediğini iddia etmiştir. Ayrıca, ailesinin bir ay boyunca dilekçe sunmaya çalışmaya devam ettiğini ve sunamayınca, bilgi edinip edinemeyeceklerini görmek için hapisane ziyaretlerine başladıklarını ileri sürmüştür. Buna ilaveten, Cumhuriyet Savcısı'na sunulan bir şikayetin, kendi şikayetinin niteliği gereği tüketilmesi uygun bir iç hukuk yolu olduğunu ve kendisinin tüketmesi için mevcut bir etkin iç hukuk yolu olduğuna dair delil olmadığını iddia etmiştir.

91. Söz konusu davada başvuranın sunduğu görüşleri ve usule ait esasına ilişkin 2. maddenin ihlal edildiğinin tespitini dayandırdığı gerekçeyi göz önüne alan AİHM (bkz. paragraflar 75-78), AİHS'nin 13. maddesi uyarınca ayrı bir meselenin açığa çıkmadığı kanısındadır.

VI. AİHS'NİN 2, 3 VE 5. MADDELERİ BAĞLANTILI OLAN 14. MADDENİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

92. Başvuran, etnik köken gerekçesine dayalı ayrımcılığa ilişkin bir idari uygulama olduğunu ileri sürmüştür. Bu iddiasını, AİHS'nin 14. maddesine dayandırmıştır:

“Bu Sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.”

93. İlk başvuru formunda başvuranın temsilcileri, *Akkum ve Diğerleri/Türkiye* davasındaki görüşlerine değinmiştir (no. 21894/93, ECHR 2005-... (özetler)). Daha sonraki görüşlerinde, 14. maddeye dayanan belirli hiçbir görüş sunmamışlardır.

94. Hükümet, AİHS'nin 14. maddesine dayanan şikayet ile özel olarak ilgilenmemiştir.

95. AİHM, kendisine sunulan deliller ışığında başvuranın iddialarını incelemiş, ancak iddiaların kanıtlanamadığı sonucuna varmıştır. Özellikle başvuran, İhsan Haran'ın etnik kökeni hususunda zoraki bir ortadan kaybolmanın kasıtlı hedefi olduğuna ilişkin iddialarını destekleyecek hiçbir delil sunmamıştır. Sonuç olarak, AİHS'nin 14. maddesi ihlal edilmemiştir.

VII. AİHS'NİN 18. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

96. Başvuran, kendisinin ve eşinin AİHS’de öngörülen hakları ve özgürlükleri üzerindeki kısıtlamaların, AİHS uyarınca müsaade edilmeyen amaçlar için getirildiğini ileri sürmüştür. Bu iddiasını, AİHS’nin 18. maddesine dayandırmıştır:

“Bu Sözleşmenin hükümleri gereğince, sözü edilen hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamalar ancak öngörülen amaçlar için uygulanabilir.”

97. AİHM, kendisine sunulan deliller ışığında, başvuranın sözkonusu başlık altındaki iddialarının kanıtlanamadığı sonucuna varmıştır. Dolayısıyla AİHM, AİHS’nin 18. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna varmıştır.

VIII. AİHS’NİN 34. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

98. 8 Ekim 1999 tarihinde sunulan esaslara ilişkin nihai görüşlerinde başvuranın İngiltere’de bulunan temsilcisi, AİHM’ye başvuran ile temasa geçemediklerini bildirmiş ve AİHM’den başvuranın şikayetlerinin AİHM tarafından değerlendirilmesi hakkına kabul edilemeyecek şekilde müdahale olarak değerlendirdikleri üç olayı (bkz. paragraflar 21-22) gözönüne almasını istemişlerdir.

99. AİHM, sözkonusu şikayeti AİHS’nin aşağıda kaydedilen 34. maddesi bağlamında incelemeyi uygun görmüştür:

“İşbu Sözleşme ve Protokollarında tanınan hakların Yüksek Sözleşmeci Taraflardan biri tarafından ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek kişi, hükümet dışı her kuruluş veya kişi grupları Mahkeme’ye başvurabilir. Yüksek Sözleşmeci Taraflar bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasına hiçbir suretle engel olmamayı taahhüt ederler.”

100. AİHM, sözkonusu şikayetin, taraflar arasında sözkonusu mesele hususunda görüş alışverişinde bulunulmasına izin verecek kadar erken belirtilmediğini veya hazırlanmadığını belirtmektedir. Dava koşulları altında, konuyu şu aşamada yargılamalar sırasında incelemenin gerekli olmadığı kanısındadır (bkz. *Nuray Şen/Türkiye (no. 2)*, no. 25354/94, §§ 199-200, 30 Mart 2004).

IX. AİHS’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

101. AİHS’nin 41. maddesi aşağıda kaydedilmiştir:

“Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollarının ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder.”

A. Maddi Zarar

102. *Aksoy/Türkiye* (18 Aralık 1996 tarihli karar, *Raporlar* 1996-VI), *Kurt/Türkiye* (25 Mayıs 1998 tarihli karar, *Raporlar* 1998-III), ve *Kaya/Türkiye* (19 Şubat 1998 tarihli karar, *Raporlar* 1998-I) davalarında verilen tazminatlara değinen başvuran, eşinin yararına, uğramış olduğu maddi zararlar için ödenen meblağı kabul edeceğini ileri sürmüştür. Sözkonusu başlık altında bir meblağ belirtmemiştir.

103. Hükümet, görüş belirtmemiştir.

104. AİHM başvuranın, belirli bir meblağ belirtmediğini veya iddiasını desteklemek için hiçbir görüş ya da doküman sunmadığını belirtir. Dolayısıyla, sözkonusu iddiayı reddetmiştir.

B. Manevi Zarar

105. Başvuran, AİHS'nin 3. maddesinin ihlaline ilişkin olarak eşinin uğradığı zarar için 40,000 Sterlin, kendisinin uğradığı zarar için 10,000 Sterlin tazminat talep etmiştir. Benzer davalarda, özellikle de *Kurt ve Kaya* davalarında verilen tazminatlara değinmiştir.

106. Hükümet, başvuranın iddiaları hususunda görüş belirtmemiştir.

107. AİHM, AİHS'nin 2. maddesinin öngördüğü usule ilişkin yükümlülük aksine yetkili makamların, İhsan Haran'ın ortadan kaybolmasına ilişkin olaylara dair etkin bir soruşturma yapmadıklarını tespit etmiş olduğunu hatırlatır. Benzer davalardaki (bkz. *Tahsin Acar*, § 264) yerleşmiş içtihatlar ışığında dava olaylarını gözönüne alan AİHM, başvurana sözkonusu başlık altında 10,000 Euro (EUR) tazminat ödenmesine karar vermiştir.

C. Mahkeme Masrafları

108. Son olarak başvuran, AİHS organları huzurunda davasının hazırlanması ve sunumuna ilişkin ücretler ve masraflar için 6,704 Sterlin tazminat talep etmiştir. Bu meblağa, İngiliz temsilcilerinin yaptıkları yasal çalışma ve idari masraflar (sırasıyla 2,250 Sterlin ve 89,50 Sterlin), Türk temsilcilerinin yaptıkları yasal çalışma ve idari masraflar (sırasıyla 1,800 Sterlin ve 560 Sterlin), ve telefon görüşmeleri, posta ücreti, fotokopi ve İngilizce'den Türkçe'ye – Türkçe'den İngilizce'ye çevirileri ve özetleri (725 Sterlin) de dahil olmak üzere KHRP'nin kırtasiye masrafları da (sırasıyla 1,000 Sterlin ve 280 Sterlin) dahildir.

109. Hükümet, görüş belirtmemiştir.

110. AİHM, gerekli olarak yapıldığı ve meblağlar makul olduğu sürece tazminat ödenmesine karar verecektir (bkz. *Sawicka/Polonya*, no. 37645/97, § 54, 1 Ekim 2002). AİHM, sözkonusu davada tüm masraf ve harcamaların gerekli olduğu için yapıldığı hususunda tatmin olmamıştır. Özellikle, altı ayrı avukat tarafından yapılan yasal işlerin saatlerinin toplam sayısının da dahil olduğu tüm bu yasal masrafların, gerektiği için yapılmış olduğunun kanıtlanamadığı kanısındadır. Diğer taraftan AİHM, çeviriler, özetler ve idari masraflara ilişkin iddiaların, gerekli olduğu için yapıldığı ve meblağlarının makul olduğu kanısındadır. Ancak AİHM, başvuranın sözkonusu masraflar hususunda makbuz sunmadığını gözlemlemiştir. Tarafsız şekilde karar veren ve başvuran tarafından öne sürülen iddiaların detaylarını gözönünde bulunduran AİHM, ödeme gününde Sterlin'e çevirmek ve başvuran tarafından belirtilen İngiltere'deki banka hesabına yatırılmak üzere iddia edilen ücretler ve masraflar için 4,000 Euro tazminat ödenmesine karar vermiştir.

D. Gecikme Faizi

111. AİHM, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın uyguladığı marjinal faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın benimsenmesinin uygun olduğu kanısındadır.

YUKARIDAKİ GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM

1. Hükümet'in ilk itirazlarını *reddetmiş*,
2. İhsan Haran'ın Devlet yetkililerince veya Devlet adına görev yapmakta olan kişilerce kaçırıldığı ve öldürüldüğüne ilişkin başvuranın iddialarına ilişkin AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edilmemiş olduğuna,
3. İhsan Haran'ın ortadan kaybolmasına ilişkin koşullar hususunda yerel makamların yeterli ve etkin bir soruşturma gerçekleştirmemesine ilişkin AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edilmiş olduğuna,
4. Başvuranın, yerel hukukta yaşam hakkının korunmasının ihmal edildiği iddiasına ilişkin şikayetini, AİHS'nin 2. maddesi uyarınca değerlendirmenin gerekli olmadığına,
5. AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edilmediğine,
6. AİHS'nin 5. maddesinin ihlal edilmediğine,
7. AİHS'nin 13. maddesi uyarınca ayrı bir meselenin ortaya çıkmadığına,
8. 2, 3 ve 5. maddelerle bağlantılı olan 14. maddenin ihlal edilmediğine,
9. AİHS'nin 18. maddesinin ihlal edilmediğine,
10. AİHS'nin 34. maddesinin ihlal edilip edilmediğinin ayrıca incelenmesinin gerekli olmadığına,
11. (a) Sorumlu Devlet'in, başvurana, AİHS'nin 44 § 2. maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içerisinde aşağıda kaydedilen miktarları ödemesi gerektiğine:
 - (i) Ödeme gününde geçerli olan kur üzerinden yeni Türk Lirası'na çevrilmek üzere, manevi zarar için 10,000 Euro (on bin Euro),
 - (ii) Masraf ve harcamalar için ödeme gününde geçerli olan kur üzerinden Sterlin'e çevrilecek ve başvuran tarafından belirtilen İngiltere'deki bir banka hesabına yatırılacak 4,000 Euro (dört bin Euro),
 - (iii) Yukarıda kaydedilen miktarlara uygulanabilecek her tür vergi,(b) yukarıda anılan üç aylık sürenin aşılmasından ödeme gününe kadar basit faizin, Avrupa Merkez Bankası'nın gecikme süresince uyguladığı marjinal faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oran üzerinden yukarıda kaydedilen miktarlara uygulanmasına *karar vermiş*,
12. Başvuranın adil tazmin talebinin kalan kısmını *reddetmiştir*.

İşbu karar, İngilizce olarak hazırlanmış ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 § 2. ve 3. maddeleri uyarınca 6 Ekim 2005 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Vincent BERGER

Boštjan M. ZUPANČIČ

Sekreter

Başkan